

Hej granne och Mälaröbo!

JAG HETER PER ÅSANDER och jag har varit platschef på Jehander i Lötén i lite över ett år nu. Tiden har gått fort, men jag tycker ändå att vi hunnit med en hel del. Bland annat har vi färdigställt den nya hamnen och investerat i en vattenkanon för att minimera dammet. Vi har också gjort flera bullerbegränsande åtgärder, både i den delen av anläggningen som är avsedd för mottagning av bergmassor och i den gamla delen av produktionsanläggningen som vi håller på att flytta in en bit från vattnet. Du kan läsa mer om det projektet här intill.

Som Jehander informerat om tidigare har vi ett avtal med Trafikverket om att ta emot 4,5 miljoner ton bergkross från bygget av Förbifart Stockholm. Leveranserna startade på allvar under 2018, men upphörde i våras då Trafikverket sagt upp avtalet med en underentreprenör. Vi hann sammanlagt ta emot 600 000 ton bergmassor levererade med tre–fyra fartyg om dagen. För närvarande pågår förhandlingar med Trafikverket om att återuppta sjöleveranserna i mindre omfattning, för att sedan på sikt övergå i full skala igen.

Det här informationsbladet skickar Jehander ut till dig som bor eller har sommarställe i närheten av vår anläggning Lötén på norra Munsö. Vi vill berätta om vilka investeringar och åtgärder vi gör för att vår verksamhet ska ha så liten påverkan på närmiljön som möjligt. Kort sagt – vi vill vara en god granne!

Per Åsander är gift, har tre barn och bor i Bålsta. Han har haft olika chefspositioner i över 30 år och har bland annat varit fabrikschef på Benders. På somrarna åker han till Spanien och han spelar gärna golf eller åker ut på sjön när tillfälle ges.

Eldriven utrustning ger tystare tillvaro

I SAMBAND MED att Jehander under hösten förnyar sin anläggning i Lötén på Munsö har man valt att investera i en ny, eldriven produktionsutrustning. En så kallad Suction Dredger ska ta upp sand och grus från en sjö i området. Utrustningen som är den första i sitt slag inom svensk ballastindustri ska bidra till en tystare och mer miljöanpassad verksamhet med mindre damm.

– Gruset sugs upp från botten med en stålsnabel. Vi börjar i ena änden av den i dag relativt lilla sjön, och jobbar oss framåt och utvidgar sjön, säger Stefan Westlén, projektledare för den nya anläggningen i Lötén.

För grusbrytning under grundvattennivå har Jehander hittills använt en så kallad slängskopa i Lötén. Med den nya eldrivna Suction Dredger, en betydligt tystare metod, sugas istället gruset upp från sjöbotten och pumpas via stålror in till land för vidare förädling.

Stora delar av råvaruresurserna ligger under grundvattennivån och Mark- och miljödomstolens tillstånd ger Jehander rätt att bryta ner till 20 meter under grundvattennivån. Två pumpar, en sugpump på 400 kWh och en jetpump på 110 kWh drivs av ström från en flytande högspänningskabel och en transformator ombord.

– Efter att ha tittat på olika metoder och tekniker för undervattensbrytning

och jämfört miljöaspekter, buller och ekonomi var den eldrivna Suction Dredger bäst på alla parametrar och betydligt mer tystgående än den slängskopa vi tidigare använt, förklarar Stefan Westlén.

Jehanders Suction Dredger är en 32 meter lång, fem meter bred och fem meter hög ponton och den första i sitt slag i Sverige. Därför ska två medarbetare få utbildning i Polen och lära sig den nya

Stefan Westlén, projektledare på Jehander.

utrustningen. Den är helautomatisk, men för bättre resultat och precision styr man den med fördel för hand.

– Lötén är i första hand en anläggning som levererar

betongballast till systerföretaget Betongindustri och deras tre betongfabriker utmed vattnet – Värtan, Ulvsunda och Hammarby, berättar Stefan Westlén.

Uppsugningen av sand och grus kommer att ske under flera år och precis som runt Laxsjön och andra sjöar i området, kommer ytan kring sjön att efterbehandlas efter färdig brytning. □

☛ Här kommer den nya, eldrivna produktionsutrustningen – en så kallad Suction Dredger – att installeras. Den ska bidra till en tystare och mer miljöanpassad verksamhet.

Ökat antal häckande backsvalor i Jehanders täkter

UNDER TVÅ ÅR har Jehander samarbetat med BirdLife International och Mäläröarnas Ornitologiska Förening i ett projekt som syftar till fler boplatser för den rödlistade backsvalan. I Jehanders fem medverkande täkter, däribland Lötens, noterades 1 305 bohål under häckningstiden 2018 jämfört med 1 208 bohål 2017.

Under de senaste decennierna har den rödlistade backsvalan (*Riparia riparia*) stadigt minskat i Sverige. Det sker i takt med att dess naturliga bomiljöer vid strandbrinkar försvinner. I dag söker sig 90 procent av backsvalorna till sand- och grustäkter för att häcka. Men på senare tid har även antalet sand- och grustäkter minskat.

– Ett övergripande problem för svalorna är att antalet naturgrustäkter minskar till förmån för brytning av bergkross, säger Kajsa Hebel, Sustainability Project Manager för Jehander.

↑ Kajsa Hebel, Sustainability Project Manager för Jehander.

backsvalor. Det betyder att om en grupp backsvalor börjar häcka i en brant i en täkt så måste man låta den vara orörd tills häckningen avslutas. Aktivt skydd vid häckning pågår från maj till augusti.

Samarbete med BirdLife International och Sveriges Ornitologföreningar
Sedan 2011 har HeidelbergCement samarbetat med BirdLife International, som är en av världens största naturvårdsorganisationer. Där ingår också Sveriges Ornitologföreningar.

Mäläröarnas Ornitologiska Förening har arbetat tillsammans med Jehander för att skapa bättre boplatser för backsvalor i fem av Jehanders sand- och grustäkter i Stockholmsområdet.

– Inventeringar i respektive täkt har gjorts och förslag på förbättringsåtgärder har tagits fram, säger Kajsa Hebel.

↓ Den rödlistade backsvalan (*Riparia riparia*).

Manager för Jehander. Eftersom det blir svårare att få tillstånd att bryta naturgrus begränsas möjligheterna för svalorna.

Det är inte tillåtet att ofreda häckande

Ornitologerna har dessutom levererat en projektrapport som redovisar arbetet som utförts.

Här följer en kort sammanfattning:

- I Jehanders fem medverkande täkter noterades 1 208 bohål år 2017 och 1 305 bohål år 2018. Det största antalet bohål återfinns i Lötens, vilket gör täkten till hemvist för Stockholmsområdets största backsvalkoloni.
- Man undersöker om backsvalorna eventuellt kan häcka i krossmaterial. Det visar sig att backsvalorna på vissa platser har börjat häcka i branter av stenmjöl. För att stenmjölet ska fungera som boplatser behöver det först ligga lagrat under en period. Risker verkar dock vara större att slänter av stenmjöl ska rasa under häckningen.
- 75 procent av backsvalorna i Stockholms län häckar i Jehanders täkter, det vill säga ungefär 780 par.

Projektet har också resulterat i en handbok. Den innehåller råd och tips på åtgärder för att förbättra förhållandena för backsvalor utan att det ska ha för stor påverkan på det operativa arbetet i täkten. Handboken är främst riktad till täktpersonal, men kan även vara av intresse för många andra målgrupper.

Mäläröarnas Ornitologiska Förening har uttryckt en önskan om att besöka Jehanders täkter ännu en säsong för att inventera och jämföra med tidigare resultat. Naturligtvis hälsar vi dem välkomna! □

Jehander arbetar på ett miljöanpassat sätt med målet att industri, människor och naturvärden ska samexistera i ett hållbart samhälle i en levande bygd. Vi vill ha en öppen dialog med kringboende och myndigheter. Välkommen att kontakta oss med synpunkter och frågor!

Utsikt – Jehander Lötens informationsblad till närboende

Adress: Mäläröarna-Lötens, 178 91 Munsö

Telefon: 08-625 63 00

E-post: info@jehander.se

Webb: www.jehander.se